

הנגשת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה החרדית – עדכון מדיניות

1. רקע - הגדרת "מיהו חרדי"

המדיניות שהתקבלה ביום 23.5.2017 במל"ג בעניין הנגשת ההשכלה הגבוהה לציבור החרדי אפשרה הפרדה לקהלים מוגדרים .

הרציונל להפרדה נשען על שני נדבכים מצטברים : נדבך ראשון - פערי ההשכלה של הציבור החרדי לעומת כלל הציבור הישראלי בהינתן שלימודים קדם אקדמיים במוסדות חינוך חרדים אינם מקנים כלים מספיקים ללימודים אקדמיים (בעיקר החסר הוא באנגלית ובמתמטיקה) וכן שיש פערי השכלה משמעותיים בין גברים לנשים באוכלוסייה החרדית.

נדבך שני - אורח החיים החרדי ופסקי ההלכה של חלק ניכר מקהילה זו אינם מתירים לימודים מעורבים בין גברים לנשים. נכון לעת זו, איסור על לימודים מעורבים הוא אחד היסודות המרכזיים המהווים חסם בפני אוכלוסייה זו מלהגיע למערכת ההשכלה הגבוהה ולהשתלב לאחר מכן בשוק התעסוקה.

לאור הרציונלים האמורים, הגדרת "חרדי" לצורך קבלה למסגרות הנפרדות כפי שנקבעה במדיניות המל"ג היא :

"בנים: התלמיד למד מכתה ט' עד י"ב במוסד חינוך תרבותי ייחודי כהגדרתו בחוק מוסדות חינוך תרבותיים ייחודיים", תשס"ח – 2008, או במוסד בעל אורחות דת ותפיסת עולם חרדית, המצוי בפיקוח אחר של משרד החינוך.

בנות: התלמידה למדה מכתה ט' עד כיתה י"ב במוסד בעל אורחות דת ותפיסת עולם חרדית, המצוי בפיקוח אחר של משרד החינוך."

הגדרה זו נועדה לייחד את בוגרי מוסדות החינוך החרדיים, בהם לומד חלק הארי של הציבור החרדי בישראל, ואשר בהם אין חובה ללמד את מקצועות הליבה ועל כן בוגריהם הינם בעלי פערי ידע משמעותיים. כאמור, השילוב של שני היבטים אלה במצטבר – שוני תרבותי ופערים אקדמיים – הוא המצדיק הקמת מסגרות נפרדות לאוכלוסייה החרדית.

בנוסף לכך, אושרו "חריגים" להגדרה הנ"ל, זאת על מנת לתת מענה למועמדים אשר אינם נכללים בהגדרה, אך עם זאת מבחינה מהותית ובהתבסס על הציודק שבהקמת המסגרות החרדיות, יש מקום לאפשר את השתלבותם במסגרות אלה. שיעור החריגים שנקבע הוא עד 10% לכל כיתה במסגרת כל מקצוע.

2. הצורך בעדכון ה"חריגים" להגדרה

במהלך יישום התכנית והתרחבותה, התברר כי ישנם מקרים בהם הגדרת שיעור חריגים של 10% לכל כיתה במסגרת כל מקצוע, הייתה נוקשה מדי ולא הביאה לתוצאה מיטבית מבחינת שילוב האוכלוסייה החרדית במערכת ההשכלה הגבוהה. זאת בעיקר במקרים בהם קיים ריכוז גאוגרפי משמעותי של אוכלוסיות אשר אינן נכללות בהגדרה, אך עם זאת מבחינה תרבותית הן משתייכות למגזר החרדי.

כמו כן, היות וההיקף הכולל של מועמדים אשר כן נכללים בהגדרה עודנו נמוך בעת זו, עולה כי שיעור החריגים שאפשרה המל"ג עד כה, אינו נותן מענה מספק לאופן התפתחותן של מוסדות המבקשים לפעול לפי המדיניות שאושרה, בדגש על כדאיות כלכלית מבחינת יתרון לגודל, והצורך בגמישות תפעולית הנובעת ממצב זה. כך לדוגמה לא נכללים בהגדרה: גברים ונשים שלמדו במוסדות שאינם חרדיים אך היום חיים כחרדים ושולחים את ילדיהם למוסדות הציבור החרדי, כגון חוזרים בתשובה; בוגרי מוסדות חינוך של הציבור החרדי או בעלי מאפיינים חרדיים כמו חב"ד, צאנו ועוד, שהם מוסדות חרדים באופיים אך יש בהם לימודי ליבה והכנה/הגשה לבגרות; חרדים שלמדו במוסדות חינוך חרדיים בהפרדה בחו"ל.

מוסדות אלו משויכים לזרם החינוך הממלכתי-דתי (למעט בוגרי מוסדות חו"ל), הגם שלומדים בהם אנשים חיים באורח חיים חרדי לכל דבר. מהנתונים העולים מיישום התכנית עד כה, ציבור זה ברובו לא מגיע כיום ללמוד בהשכלה גבוהה שלא בהפרדה מגדרית. יתר על כן, אם לא יאפשרו לו ללמוד בהפרדה בגין העובדה שלמד במוסדות המגוישים לבגרות, הרי שקיים חשש שיעבור ללמוד בשלב התיכון במוסדות שאינם מגוישים לבגרות כדי שיאפשרו לו לימודים אקדמיים בהפרדה. זוהי תוצאה אבסורדית ואינה רצויה.

גם מחוות דעתו של ד"ר גלעד מלאך בנושא, עולה כי הן ההערכה המספרית המתמייחסת לשיעור החריגים מכלל האוכלוסייה החרדית והן דיווחי המוסדות מראים שהשיעור שנקבע לחריגים, 10% הינו גבולי. הפיזור הגאוגרפי של אוכלוסיית החריגים (למשל ריבוי חוזרים בתשובה בפריפריה) ותחומי הלימוד שמציע כל אחד מן המח"רים יכולים להביא לביקוש המתקרב ל-15% חריגים שהמסגרות לחרדים צריכות לתת להן מענה. יש לציין גם את העובדה שבוגרי מוסדות חו"ל לא נחשבו בעבר כחריגים ואילו עתה הם חלק מקבוצה זו. בשל מכלול סיבות אלו יש צורך בהעלאת שיעור החריגים. עם זאת, הפער בין הביקוש לבין המצב החוקי כיום איננו גדול ושיעור חריגים של 15% יכול לענות על צורך זה.

בד בבד עם העלאת שיעור החריגים, ישנו צורך בגידור אותה קבוצת חריגים בצורה ברורה. צעד זה יביא לכך שהעלאת שיעור החריגים לא תכניס אוכלוסייה שאיננה קהל היעד ללימודים אלו. חשוב לציין שאורח חיים חרדי הינו תנאי בסיסי ללימודים במסגרות לחרדים.

ההגדרה הקיימת כיום מתייחסת לשיעור החריגים בכל תוכנית שמוסד/קמפוס אקדמי מקיים. מצב זה מייצר אי ודאות גדולה בקרב מועמדים שיכולים להיפסל עם תחילת שנת הלימודים רק בהיוודע המספר המלא של המשתתפים בתוכנית. כמו כן, בתוכנית קטנה בעלת מספר תלמידים נמוך של עשרות בודדות גם שלושה מועמדים שאינם עומדים בקריטריונים יכולים להיחשב בגדר חריגה. על כן יש לחשב את החריגים ברמת המוסד. צעד זה יגדיל את יכולת התכנון והגמישות של כל מוסד וימנע מצב שבו היווצרות אקראית של מספר מועמדים חריגים בתוכנית ספציפית ימנע את קבלתם ללימודים.

לאור האמור הגדרת "מיהו חרדי" תיוותר על כנה, ואולם הגדרת החריגים ושיעורם תעודכן כדלהלן:

- א. שיעור החריגים, במועד פתיחת הלימודים בכל שנה, יוכל להגיע עד לכדי 15%, ובלבד שהם משתייכים לתרבותית למגזר החרדי (גם אם אינם עומדים בהכרח בנדבך הפער האקדמי).
- ב. שיעור החריגים יקבע מתוך סך הסטודנטים החרדים באותה המסגרת (כגון: פלטפורמה / מח"ר), ולא בהתייחס לכל תכנית בנפרד ובלבד ששיעור החריגים בכל תכנית לימודים לא יעלה על 50% מכלל הסטודנטים בתכנית.
- ג. אחת לשנה, המוסדות ידווחו על שיעור החריגים, ונתונים אלה ידווחו לוועדת ההיגוי.

מעטפת לימודית לסטודנטים חרדיים

- א. תגובש באופן מיידי תכנית כוללת לאיתור וליווי סטודנטים חרדים במהלך חייהם האקדמיים, לרבות השמה בשוק העבודה. תכנית זו תחל לפעול בתחילת שנת הלימודים תשפ"א.
- ב. התכנית תכלול בין היתר – איתור ובחינת התאמת מועמדים, ייעוץ לבחירת מקצוע לימוד, ליווי במהלך המכינה והתואר, מניעת נשירה וכן תמיכה כלכלית לסטודנט.
- ג. במסגרת זאת, יעודכן מודל התמריצים לסטודנטים חרדים, בדגש על מקצועות לימוד בפיריון גבוה. במסגרת המודל ייבחן מתן מענה נוסף עבור סטודנטים המעוניינים להשתלב במוסדות ללא הפרדה.
- ד. רכיב המעטפת הלימודית לסטודנטים החרדיים יקבל עדיפות במסגרת המדיניות הרב-שנתית לאור חשיבותו.

3. מיקום הלימוד

הנחת היסוד היא שהפרדה מגדרית לציבור החרדי בלימודים אקדמיים להשכלה גבוהה היא אילוף וכורח המציאות והיא תתקיים אך ורק בכיתות הלימוד. כמו כן, תתאפשר הפרדה במעבדות, לרבות מעבדות במוסד האם, ככל שאין חלופה לכך. מכל מקום לא תותר הפרדה במרחב הציבורי, כפי שנקבע עד כה. לא יתקיימו לימודים בהפרדה מגדרית בתוך הקמפוסים, למעט במוסדות המקיימים את כל לימודיהם בהפרדה מגדרית מקדמת דנא או בתכניות שאושרו טרם החלטה זו. בהתאם לאמור לעיל, לימודים בהפרדה מגדרית יוכלו להתקיים במסגרות הבאות¹:

א. כיתות ייעודיות של האוניברסיטה הפתוחה

ב. מח"רים - זאת בדגש על קיום יתרון לגודל וחיזוק המח"רים הקיימים. למח"רים יתרון בכך, שבין היתר, מתקיימת בהם אחריות מנהלתית ואקדמית של מוסד אקדמי אחד, על כלל ההיבטים הלימודיים בו. בנוסף לצורך הבטחת איתנות המח"רים, והואיל וצמידות למרכזי המגורים של האוכלוסייה החרדית הוכח כמסייע בהגדלת מספר הסטודנטים, תבחן מחדש מגבלת המרחק לגבי המח"רים על כלל היבטיה בהתאם לתוצאות הבחינה המקצועית כאמור להלן בסעיף ד'.

ג. פלטפורמה - בפלטפורמה מתאפשר קיום מגוון גדול של תכניות לימודים לרבות של אוניברסיטאות. יתרון הפלטפורמה הקיימת הינה בצמידות למרכזי המגורים של האוכלוסייה החרדית. במקרים יוצאי דופן, בהם לא קיים פתרון לפי סעיפים (1) ו-(2) לעיל בסעיף זה, תישקל אפשרות פתיחת פלטפורמה נוספת, בכפוף לקביעת הסדרים להבטחת הנאותות המנהלית ורמה אקדמית נאותה, לרבות קיום מבחנים ברמה זהה למוסד האם, וכן הוכחת צורך בהתאם לתוצאות הבחינה המקצועית כאמור להלן בסעיף ב'.

ד. הצוות המקצועי בות"ת ירכז עבודת מטה מקצועית במסגרתה ייבחנו, בין היתר, ההיצע הקיים של מסגרות בהן מתקיימים לימודים לחרדים בהפרדה, בשים לב לריכוזי האוכלוסייה החרדית, היתרון לגודל של מוסדות אלה ולפיזורם הגיאוגרפי של מוסדות, ביחס לכלל החלופות האפשריות העומדות בפני אוכלוסייה זו ללימודי השכלה גבוהה. כמו כן, העבודה תכלול בחינת השפעת מרחק המוסדות בהם מתקיימים לימודים בהפרדה, ממוסד האם, על הרמה האקדמית והזיקה המנהלית, וכן בחינת השפעת פתיחת מסגרות נוספות על כלל המערכת האקדמית ומוסדותיה. מסקנות העבודה יובאו לדיון בוועדת היגוי חרדים, ות"ת ומל"ג.

4. פתיחת תכניות חדשות במסגרות קיימות המלמדות בהפרדה

על מנת להגביר את האפשרויות המוצעות לסטודנטים על ידי המסגרות הקיימות המלמדות בהפרדה, באופן שיאפשר את צמיחתן, ועדת ההיגוי תיתן עדיפות לפתיחת תכניות חדשות במסגרות קיימות, בהתבסס על שקולי תכנון.

5. כללי

המדינית תבחן בתום התכנית הרב שנתית הנוכחית – תשפ"ב או בעת הגעה ליעד הרב שנתי של מס' סטודנטים חרדיים בהיקף 19,000 סטודנטים – לפי המועד המוקדם.

¹ לא תפתחנה תכניות לימודים חדשות בהפרדה, בתוך קמפוסים שאינם בהפרדה באופן מלא.